

УДК 37.017.4

Н. Л. Голубкова,
старший викладач
(Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка)
nholubkova@yahoo.com

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА АМЕРИКАНСЬКОЇ ШКОЛИ, СІМ'Ї ТА ГРОМАДИ В ХХ СТОЛІТТІ

Стаття присвячена дослідженню специфічних особливостей становлення, розвитку та функціонування партнерства американської школи, сім'ї та громади, яке є характерним для США та зумовлене природою американської школи як громадського інституту. Визначені основні чинники, що впливають на процеси становлення, розвитку та функціонування партнерства школи, сім'ї та громади в США.

На сучасному етапі розвитку суспільства майже кожен керівник середньої загальноосвітньої школи в Україні усвідомлює, що широке залучення батьків і громади до діяльності школи – це суттєва умова ефективного управління навчально-виховним процесом, високого рівня успішності учнів і, навіть, довіри до вчителів. У цьому контексті надзвичайно важливим є вивчення теоретичних і методичних засад організації партнерства школи, сім'ї та громади у вихованні дітей у різних країнах світу. Великий інтерес представляє досвід Сполучених Штатів Америки, держави, в якій на законодавчому рівні партнерство школи, сім'ї та громади визнано одним із провідних завдань як окремих шкіл, так і системи середньої освіти в цілому. З часів прийняття освітнього Акту "Цілі 2000: Закон про освіту Америки" (1994) в багатьох штатах та шкільних округах одним із основних напрямків шкільної політики є налагодження та розвиток зв'язків з сім'ями та громадами.

Концепції функціонування та розвитку партнерських відносин між школою, сім'єю та громадою стали предметом наукового дослідження таких американських теоретиків освіти, як Ф. Л. Ван Вурхіс, Д. Девіс, Н. Р. Дженсорн, Дж. Л. Епштайн, Дж. С. Колеман, Т. С. Попкевиц, Б. С. Саймон, М. Дж. Сандерс та багатьох інших. Значний інтерес у контексті нашого дослідження становлять роботи, предметом яких є вивчення шляхів координування зусиль школи, сім'ї та громади у справі підвищення якості діяльності навчального закладу. Цьому колу питань присвячені роботи В. Дж. Крітека, Дж. Дж. Сибулка та інших науковців. Вважаємо, що наявність прогресивного американського досвіду партнерства школи, сім'ї та громади потребує більш глибокого вивчення та творчого використання в загальноосвітній школі України.

Метою статті є визначення специфічних особливостей становлення, розвитку та функціонування партнерства школи, сім'ї та громади в США. Відповідно до окресленої мети були поставлені такі **завдання**:

1. На основі дослідження державних нормативних документів та науково-педагогічної літератури проаналізувати основні чинники, що впливають на процеси становлення, розвитку та функціонування партнерства школи, сім'ї та громади в США.
2. Визначити та охарактеризувати основні форми прояву партнерства школи, сім'ї та громади на сучасному етапі розвитку американського суспільства.

Партнерство між школою, сім'єю та громадою є характерним для США та зумовлене природою американської школи як громадського інституту. Вона була започаткована північноамериканськими поселенцями ще в колоніальні часи і фінансувалася саме громадами, які наймали вчителів для навчання дітей читанню, письму, арифметиці, релігії. Але слід зазначити, що протягом тривалого історичного періоду розвитку американської школи партнерство між школою і громадою полягало лише у фінансовій підтримці громадою школи та вчителів.

Необхідність активізації партнерства на сучасному етапі розвитку американського суспільства стала нагальним завданням для педагогів, адміністраторів, громадськості та державних службовців усіх рівнів: федерального, штатого та місцевого. На думку таких дослідників, як В. Дж. Крітек, Дж. Дж. Цибулка, підвищення інтересу до цього процесу було спричинено тим, що останні 20 років у країні спостерігається погіршення рівня життя мільйонів американських дітей, які народилися, ростуть та виховуються у злиднях [1: ix]. До того ж такі фактори, як зниження впливу церкви та зростання негативного впливу засобів масової інформації на дітей та підлітків виявилися тими чинниками, які сприяли активізації запровадження партнерства між школою, сім'єю та громадою, що дозволяє більш ефективно вирішити проблеми виховання дітей.

Поширення випадків расизму, недоліки державної податкової політики, які все частіше мають місце у США, глобальна економічна криза спричиняють економічне збіднення широких верств населення країни. Вирішуючи свої економічні та фінансові проблеми, батьки руйнують сімейні традиції та зв'язки, віддаляються від дітей, відокремлюються від участі в їхньому вихованні, що негативно впливає на результати навчання й спричиняє небажання учнів оволодівати знаннями та

досвідом, які є необхідними для ефективного працевлаштування в сучасній національній економіці та активній участі в політичному та громадському житті країни.

Умови життя дітей у бідних сім'ях та сім'ях етнічних меншин завжди були критичними, але погіршення економічного стану в країні за останні два десятиліття і, особливо в період глобальної економічної кризи (2008 – 2009 роки), значно загострило ситуацію. У великих містах бідні сім'ї намагаються оселятися в одному районі, що й спричиняє виникнення все більших проблем: починаючи з неповноцінного харчування молодих матерів – до постійного безробіття, якого майже неможливо уникнути. У деяких сільських місцевостях країни спостерігається скупчення бідних сімей, що призводить до появи маргінальних громад, які знаходяться на межі злиденності. Інколи бідність поширюється навіть на цілі округи. Таке погіршення фінансового та економічного стану американських сімей негативно впливає на систему шкільництва, а саме, має місце значне недофінансування шкіл. Традиційно витрати на фінансування освітньої галузі з бюджету штатів і місцевих бюджетів випереджують витрати федерального уряду. Так у 2006 році 47% коштів на початкову і середню освіту виділялося з бюджетів штатів, 44% – з місцевих бюджетів, а витрати з федерального бюджету склали лише 9% загального обсягу.

Важливо зазначити, що чим заможніші штат та округ, тим краще фінансуються школи, і навпаки. Збіднення ж сімей веде до збіднення громад, що негативно впливає на матеріальне забезпечення шкіл і призводить до погіршення процесу викладання та виховання учнів у школі.

Втрата Сполученими Штатами Америки світової економічної першості, про що свідчать імпорт товарів високої якості з інших країн світу та експорт промислових підприємств у країні з дешевою робочою силою, поставила перед американським урядом і бізнесом завдання переглянути свою політику щодо системи освіти країни. Вони ж, у свою чергу, звинуватили школу в тому, що вона не забезпечує рівний доступ усіх дітей до високоякісної освіти, що майже нічого не було зроблено для поліпшення та поширення якісної освіти у школах. Проаналізувавши результати стандартизованих тестів (Scholastic Aptitude Test (SAT)), а також доповідь 1983 року "Нація в небезпеці", представники американського бізнесу заявили, що недоліки системи освіти США зумовлюють значною мірою низьку економічну конкурентоздатність країни у світі [1].

Як результат, бізнесові кола рішуче поставили питання про поліпшення якості освіти та виховання в країні. Вони запропонували підвищити вимоги до випускників шкіл, покращити підготовку викладацького складу шкіл та створити програми "школа – підприємство (бізнес)", залучаючи представників промислових підприємств до навчально-виховного процесу. Всі ці заходи, на думку бізнесових кіл, повинні сприяти поліпшенню якості освіти та виховання. Політики та урядовці погодилися з пропозиціями представників бізнесу та підтримали їхні ініціативи, серед яких партнерство між школою та бізнесом посідає важливе місце і не обмежується тільки фінансовою допомогою з боку бізнесу.

Якщо усвідомлення тих страшних умов, у яких живе багато дітей країни, підштовхнуло до необхідності поліпшення рівня життя, то усвідомлення втрати державою світового економічного лідерства сприяло усвідомленню необхідності покращення освіти та виховання. Особливо актуальною проблема якості освіти є у великих містах, де багато учнів залишають школу, не отримавши сертифікатів про середню освіту, і навіть багато тих, хто її закінчив, не спроможні конкурувати на ринку праці тому, що не мають ні професійних навичок, ні достатніх академічних знань. Окрім того, невдачі молоді в школі призводять до невдач на роботі, а потім до таких критичних соціальних наслідків, як безробіття, насилля, алкоголізм, наркоманія, самогубство.

Політичні та бізнес лідери країни впевнені, що подальше збіднення населення – це загроза добробуту всієї держави. Безумовно, в країні є багато громадян, які турбуються про свій добробут та свою особисту безпеку, але урядовці та політики розуміють, що невикористані трудові ресурси, а також тягар податків, які сплачують законслухняні платники на утримання мережі в'язниць та на соціальні виплати малозабезпеченим і бідним – це удар по економіці США. Зараз стає очевидним, що відновлення та розбудова економіки потребує великої кількості висококваліфікованих працівників, які здатні працювати якісно та продуктивно. По суті, вирішення економічних проблем вимагає, перш за все, вирішення соціальних проблем, спричинених бідністю та все ще існуючими випадками расизму. А для цього необхідно провести кардинальну перебудову державної системи освіти та системи соціальних служб США.

Видатний американський педагог У. Бронфенбреннер визнає, що перед країною стоїть завдання, яке полягає не у простому виправленні системи, а у запобіганні негативних явищ. А тому виникає необхідність інвестицій в дітей, збереження сімей та поліпшення всього середовища, в якому діти навчаються та виховуються [2]. Відповідно до цього, партнерство школи, сім'ї та громади є одним із важливих засобів створення сприятливих умов для навчання дітей, і воно буде ефективно розвиватися тільки в тому випадку, якщо дії між школою, сім'єю та громадою будуть носити взаємний характер. Педагог аналізує взаємозв'язок між розвитком школи та розвитком громади. Школи в бідних

громадах стануть успішними тільки за умови, якщо члени громади будуть мати гарні домівки, ефективно медичне обслуговування, роботу, безпечні вулиці, буде зменшуватися алкогольна та наркотична залежність серед її членів. Стан і атмосфера в районах та громадах, у свою чергу, залежать від їхніх шкіл, від якості навчання та виховання дітей. Таким чином проявляється взаємна залежність між школою та громадою, що сприяє розвитку процесу залучення громад до діяльності школи.

Сучасне життя ставить перед американською школою ряд завдань. Одним з них є забезпечення учнів знаннями, навичками та вміннями, які надають молодим американцям можливість більш повно розвинути свій потенціал, стати високо кваліфікованими спеціалістами та активними громадянами демократичного суспільства, а для цього, перш за все, необхідно підвищити компетентність педагогічних кадрів, які б могли підтримати зацікавленість учнів у надбанні базових знань та оволодінні базовими навичками. У ході реалізації поставлених завдань адміністрації шкіл і вчителі, яких почали більш активно залучати до участі у прийнятті рішень, стали усвідомлювати, що, по-перше, учням потрібні високоякісні програми навчання, а, по-друге, вони дійшли висновку, що залучення сімей та громад до навчально-виховного процесу в школі є важливим елементом, який буде сприяти проведенню освітньої реформи в США.

Перед школою постає завдання забезпечити рівний доступ до освіти всім громадянам країни. Особливо гостро це питання постає у великих американських містах, для яких характерна етнічна різноманітність населення та великий відсоток емігрантів. Р. Едмондс, усвідомлюючи низький рівень освіти американських дітей та існуючі проблеми нерівного доступу до якісної освіти, зазначає, що "поліпшити міські школи можна тільки запровадивши справедливість та об'єктивність – необхідно довести і показати, що учні цих шкіл, а це, головним чином, діти з бідних сімей з етнічних меншин, потребують таких же знань та вмінь, як і їхні однолітки з забезпечених сімей" [3: 16]. Проте, визначаючи поняття "ефективна школа" та її характеристики, Р. Едмондс, не згадує ані батьків, ані громаду. І все ж, ідея "ефективної школи" була настільки сильною, а поставлені перед школою завдання були такими складними, що виникла необхідність включити такий компонент, як залучення батьків та громад до роботи школи.

Американські дослідники-новатори (Дж. С. Комер, Х. М. Левін та інші), розробляючи нові підходи до "ефективних шкіл", приділили велику увагу питанням залучення батьків до виховання дітей та їхньої ролі у навчально-виховному процесі школи і визнали ці напрямки пріоритетними [4; 5]. Таким чином, реалізація завдань підвищення ефективності діяльності школи сприяла залученню сімей та громад до навчально-виховного процесу, стала поштовхом для розвитку партнерських відносин з сім'ями та громадами. Херберт Вальберг після ретельного вивчення проблеми співпраці школи з сім'ями та громадами зробив висновок, що "батьки дійсно приділяють недостатньо уваги навчанню та вихованню дітей, але, на його думку, саме партнерство школи, сім'ї та громади може реально позитивно вплинути на навчально-виховний процес" [6: 399].

Наступними кроками реформи американської школи стає покращення культури школи, більш широке залучення вчителів, батьків та членів громад до прийняття рішень та запровадження програм професійного розвитку вчителів. Саме ці заходи забезпечили розробку високоякісних навчальних програм та ефективно навчання учнів, що, у свою чергу, сприяло активізації діяльності батьків учнів та представників громад у шкільних радах. Такі кроки були подібні до заходів реформи школи 1960-х років, які були спричинені адміністративними зусиллями, спрямованими на децентралізацію системи сільських шкіл, більш широку політичну децентралізацію та залучення батьків і членів громад до процесу прийняття рішень.

Для характеристики широкого кола зв'язків школи, сім'ї та громади в американській науково-педагогічній літературі використовуються різні терміни, які представляють форми прояву партнерства школи, сім'ї та громади на сучасному етапі розвитку американської освіти та суспільства. Так, В. Крітек зазначає, що "координування (coordination) – це процес колективної діяльності заради досягнення спільної мети" [1: xiv]. Крім того, часто науковці вживають такі терміни, як кооперація (cooperation), співробітництво (collaboration), інтеграція (integration), партнерство (partnership) для визначення широкого розмаїття зв'язків, які можуть існувати між школами, сім'ями та громадами. Очевидно, що існують певні відмінності між цими термінами. Наприклад, Шірлей Хорд, даючи визначення таких понять, як співробітництво та кооперація, визнає, що "співробітництво – це більш складний процес, який включає спільне використання ресурсів, спільний контроль та розподілення обов'язків" [7: 23]. Цю думку підтримує і Д. Коріган, професор факультету управління освітою Техаського Університету А & М, зазначаючи, що "співробітництво – це найвищий ступінь спільної діяльності. Індивіди та групи можуть бути залученими до кооперації та координування без будь-яких змін у своїй діяльності. У співробітництві ж закладено інше значення, а саме, створення нового" [8: 177]. І все ж, обидва терміни (співробітництво та кооперація) часто замінюють один одного, а процеси, які пов'язують школи, сім'ї та громади майже постійно рухаються

від рівня кооперації до більш високого рівня співробітництва. Координування ж є більш загальним терміном.

Школи США вже тривалий час займаються координуванням послуг для дітей та молоді. Діагностика та забезпечення послуг для учнів з особливими академічними потребами є саме прикладом координування роботи різних професіоналів. Багато вчителів початкових класів намагаються узгодити (скоординувати) свої дії з сім'ями школярів. Окрім того, що школи забезпечують учнів, вихідців з малозабезпечених сімей сніданками та обідами, вони приділяють велику увагу медичному обслуговуванню школярів, надають старшокласникам можливості визначитися щодо майбутніх професій та працевлаштовують молодих людей через різноманітні програми "навчання – робота". Школи мають зв'язки з коледжами та університетами і проводять позакласні професійно-орієнтаційні заходи у співпраці з вищими навчальними закладами. У разі необхідності школи надають учням можливості звертатися до соціальних служб та служб захисту дітей. Адміністрація та вчителі беруть до уваги рекомендації лікарів під час визначення навчальних програм для дітей з вадами. Дійсно, спектр послуг, які надаються школами учням, настільки широкий, що виникає питання, чи не втрачають навчальні заклади у деякій мірі притаманну їм освітню роль, і чи не слід повернутися до головної суспільної місії – навчання [1: xv].

Американські педагоги дотримуються думки, що державні школи повинні виконувати різноманітні соціальні функції, але вони також намагаються не допустити зайвого тиску з боку сімей та громади на школи. У кінці ХХ-го століття очевидним став той факт, що школа без підтримки громади та батьків не може якісно виконувати свої соціальні завдання, а тому багато директорів та вчителів шкіл відстоюють позицію, яка відображена в американському прислів'ї "виховання дитини – справа всього села". У ХХІ столітті концепція партнерства "всього села", яке забезпечує навчання та виховання американської молоді, набула ще більшої актуальності.

На думку С. Л. Кагана, перше із шести національних завдань, які були поставлені перед педагогами США програмою "Америка – 2000", а саме: "до 2000 року всі діти Америки підуть до перших класів підготовленими до шкільного навчання", передбачало залучення багатьох організацій та служб до його реалізації, включаючи сім'ї, церкви, медичні заклади та заклади соціального забезпечення [9]. Більш того, реалізація шостого завдання освіти на 2000 рік, яке говорить про те, що "кожна школа буде вільною від наркотиків та насилля", також вимагало спільних зусиль з боку всієї громади. Втручання закладів охорони здоров'я, соціальних служб, служб правопорядку набуло актуальності. Вирішення цих проблем стало нагальним завданням нації, а це означає, що бізнес та промислові підприємства також повинні були стати повноцінними партнерами у цій справі.

Висновки. Дослідження американських науковців засвідчують, що у США спостерігається зацікавленість з боку педагогів, державних службовців, політичних лідерів, представників бізнесових кіл та батьків до запровадження партнерства школи, сім'ї та громади тому, що, перш за все, воно зумовлене самою природою американської школи як громадського а не суто державного інституту.

По-друге, американське суспільство усвідомлює, що спільні скоординовані зусилля всіх учасників цього партнерства є вагомим важелем у проведеної реформи освіти, мета якої полягає в забезпеченні рівного доступу всіх американських дітей до високоякісної освіти тому, що існує очевидна небезпека для країни, для демократії, в якій така велика кількість молоді не готова до ефективної праці.

По-третє, тільки скоординовані дії школи, сім'ї та громади є запорукою підвищення якості навчально-виховного процесу в школі та академічних досягнень дітей, що буде сприяти соціальному прогресу та процесу соціального удосконалення й подоланню негативних явищ в економіці, соціальній сфері та політичному житті країни.

Проведене дослідження не вичерпує зазначену проблему. Вважаємо, що подальше дослідження партнерства школи, сім'ї та громади в американській школі дасть можливість глибше усвідомити аналогічні проблеми української школи й оптимізувати процеси запровадження соціального партнерства в освіті у нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Coordination Among Schools, Families, and Communities // EDITED by J. G. Cibulka and W. J. Kritek. – State University of New York Press, 1996. – 456 p.
2. Bronfenbrenner U. The ecology of human development: Experiments by nature and design. – Cambridge: Harvard University Press, 1979. – 330 p.
3. Edmonds R. Effective schools for the urban poor // Educational Leadership. – 1979. – № 37. – P. 15-24
4. Comer J. S. Educating poor minority children // Scientific American. – 1988. - № 259 (5). – P. 42-48.
5. Levin H. M. Accelerating elementary education for disadvantaged students / In School success for students at risk / Ed. Chief State School Officer. – Orlando, Fla.: Harcourt Brace Jovanovich, 1988. – P. 209-226.
6. Walberg H. Families as partners in educational productivity // Phi Delta Kappan. – 1984. – № 65 (5). – P. 397-400.

7. Hord S. A synthesis of research on organizational collaboration // Educational Leadership. – 1986. – № 43. – P. 22-26.
8. Corrigan D. The Changing Role of Schools and Higher Education Institutions With Respect to Community-Based Interagency Collaboration and Interprofessional Partnerships // Peabody Journal of Education. – 2000. – № 75 (3). – P. 176-195.
9. Kagan S. L. Readiness 2000: Rethinking rhetoric and responsibility //Phi delta Kappan. – 1990. – № 72 (4). – P. 272-275.

Матеріал надійшов до редакції 15.09. 2009 р.

Голубкова Н. Л. Особенности становления и развития партнерства американской школы, семьи и общины в XX столетии.

Статья посвящена исследованию специфических особенностей становления, развития и функционирования партнерства американской школы, семьи и общины, которое является характерным для США и обусловлено природой американской школы как общественного института. Определены основные факторы, которые влияют на процессы становления, развития и функционирования партнерства школы, семьи и общины в США.

Holubkova N. L. Peculiarities of Formation, Development and Functioning of American School, Family and Community Partnership in the 20th century.

The article is focused on the investigation of specific peculiarities of formation, development and functioning of American school, family and community partnership that is characteristic for the USA and is determined by the nature of the American school as a public institution. The main factors that influence the processes of formation, development and functioning school, family and community partnership in the USA are defined.